

ГИРЕНКО Лілія Анатоліївна,
здобувач ДРІДУ НАДУ, нач. відділу
з питань гуманітарної та соціально-культурної сфери
Дніпропетровської обласної ради

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Аналізується спільне та відмінне в діяльності органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної влади у сфері реалізації державної ювенальної політики, сформованої на центральному рівні політико-адміністративної системи України. Обґрунтовується необхідність подальшого поглиблення диференціації функцій між територіальним державним адмініструванням і місцевим самоврядуванням та розширенням меж їх креативності у сфері реалізації загальнонаціональної стратегії державної молодіжної політики.

Ключові слова: молодіжна політика, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, молодь.

Gyrenko L. A. The role of local self-governments in the implementation of the state juvenile policy in Ukraine

Similarities and differences were analyzed in local governments work and regional state authority in the implementation of the state juvenile policy which is formed on the central level of the Ukraine political-administrative system. The necessity of the further deepening of functions differentiation between territorial state administrations and local self-governments, as well as development of their creativity in the sphere of the implementation of the nationwide strategy of the state youth policy was substantiated.

Keywords: youth policy, public authorities, local self-governments, youth.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших складових сучасного українського державотворення є розбудова мережі органів місцевого самоврядування з високим рівнем управлінської автономії, характерної для європейського досвіду державного будівництва і відхід від жорсткого підпорядкування органів місцевого самоврядування ієрархізованій системі органів державної влади, притаманного радянській моделі суспільного розвитку. Унаслідок цього на порядку денному постають проблеми як напрацювання власної політики органів місцевого самоврядування в різних сферах суспільного життя, так і креативної реалізації наданих державою делегованих повноважень. При цьому одним із найпріоритетніших питань є робота з молодіжним сегментом територіальної громади, що, у свою чергу, формує запити щодо наукового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Український та світовий досвід формування і реалізації державної молодіжної політики відображений у значній кількості публікацій. Це праці таких науковців: Д. Є. Андрєвої, Є. І. Бородіна, М. Ф. Головатого, Л. Ф. Кривачука, В. С. Куйбіди, О. Д. Лазора [1 – 3; 8 – 11]. Одним із важливих висновків, зроблених науковцями щодо визначення умов ефективного вирішення проблем молоді, є розширення спектру суб'єктів молодіжної політики, серед яких особливо вагома роль належить органам місцевого самоврядування.

Актуальність аналізу особливостей муніципальної молодіжної політики посилюється ще й тим, що проблема підвищення впливовості органів місцевого самоврядування в суспільному житті ставиться як на національному [15; 16], так і на міжнародному рівні [5]. Відповідно це спонукає до істотної активізації інституцій місцевого самоврядування у справі вирішення проблем молоді. Водночас аналіз наукових публікацій таких дослідників розвитку місцевого самоврядування, як І. І. Бодрова, С. В. Болдирєв, В. О. Величко, О. Н. Євтушенко, С. К. Костючков, Л. В. Лисенко, О. Г. Мордвінов та ін. [4; 6; 7; 12; 13], виразно показує, що проблеми молодіжної політики аналізувалися зазвичай побіжно і ще не стали предметом спеціального дослідження. Аналогічний стан можна констатувати також і в наукових розвідках у сфері державної молодіжної політики (О. Д. Лазор, Р. П. Сторожук, С. Г. Цибін [10; 11; 17; 19]). Роль органів місцевого самоврядування в Україні тут

також лишається на периферії уваги дослідників. На заповнення виявленої прогалини і будуть спрямовані наші зусилля, результати яких наведені в статті.

Мета статті полягає у виокремленні особливостей молодіжної політики органів місцевого самоврядування в системі реалізації державної ювенальної політики в сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу. Одним із найпростіших підходів органів місцевого самоврядування до організації діяльності у сфері молодіжної політики є стереотипна реалізації державної політики на рівні місцевої громади. Більш складним підходом буде креативна реалізація молодіжної політики держави стосовно територіальної молодіжної спільноти, враховуючи особливості ментальності місцевої молоді, економічну ситуацію та стан розвитку соціальної інфраструктури території, особливості взаємин поколінь у територіальній громаді тощо. Найвищим же рівнем розвитку діяльності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення практичної реалізації прав, свобод і потреб молоді є формування й реалізація в межах відведених законодавством власної, автентичної молодіжної політики.

Унаслідок порівняння виокремлених вище підходів зазначимо, що стереотипно-виконавський підхід органів місцевого самоврядування до реалізації державної молодіжної політики без урахування специфічних особливостей молодіжної спільноти в структурі конкретної територіальної громади в сучасних умовах надшвидких соціальних змін майже повністю втратив свою ефективність. Більше того, ускладнення суспільного життя під впливом розгортання інформаційної хвилі цивілізаційного розвитку, що, зокрема, тягне за собою й ускладнення проблем соціалізації дітей та молоді, а також їх інтеграції до високодинамічного інформаційного соціуму, робить стереотипний підхід все частіше шкідливим і все нагальніше потребує від посадових осіб місцевого самоврядування творчого підходу до реалізації державної політики взагалі й молодіжної зокрема. Прийняття Закону України «Про добровільні об'єднання громад» та в першому читанні законопроекту «Про внесення змін до Конституції України» (щодо децентралізації влади) дозволяє надати ширші повноваження органам місцевого самоврядування стосовно переспрямування бюджетних коштів на напрямки соціального розвитку, більш важливі та актуальні для певної територіальної громади. Зокрема, це стосується і забезпечення необхідних перетворень у молодіжній політиці на окремих територіях.

При цьому надання державою управлінської автономії органам місцевого самоврядування робить можливим, а вищезгадане ускладнення соціуму не лише на загальнонаціональному, але й на регіональному та місцевому рівнях диктує необхідність формувати власну муніципальну політику відповідно до місцевих умов та організаційного різновиду органу місцевого самоврядування.

На нашу думку, можна виділити такі організаційні різновиди органів місцевого самоврядування:

- сільський;
- селищний;
- рівень малих міст;
- районний у містах;
- районний;
- середніх міст;
- мегаполісів.

Діяльність органів місцевого самоврядування щодо вирішення проблем територіальної громади можна розмежувати на загальногромадівські, або загально-генераційні, які є однаково актуальними для всіх представників громади незалежно від віку, і генераційно-специфічні, які мають яскраво виражену специфічність залежно від того, до якої вікової групи (діти, молодь, люди зрілого віку, люди похилого віку) належить житель території. Відповідно, на нашу думку, можна диференціювати політику органів місцевого самоврядування за віковою спрямованістю:

- муніципальна інфантополітика, що стосується членів громади, які на даний час належать до вікової категорії діти;
- муніципальна ювенополітика, що опікується вирішенням проблем молоді;
- муніципальна акмеополітика, яка торкається генераційно-вікової специфіки людей зрілого віку в структурі територіальної громади;
- муніципальна геронтополітика, яка націлена на надання послуг представникам похилого та старечого віку.

При цьому слід зазначити, що кожна з вікових категорій також неоднорідна у своїх потребах. Наприклад, молодь можна розмежувати на шкільну, студентську, молодих фахівців, досвідчених фахівців тощо. Тому генераційно-вікову

диференціацію муніципальної політики можна здійснювати в більш деталізованому варіанті.

Окрім того, доцільно говорити і про політику генераційно-вікової інтеграції територіальної громади, що націлена на гармонізацію взаємин між різними поколіннями територіальної громади, попередження та вирішення так званих конфліктів поколінь, які є більш чи менш гострою реальністю в будь-якій територіальній громаді чи суспільстві.

Згідно зі статистикою генераційно-вікова структура територіальних громад коливається в досить широких межах. Так, у селищних, а особливо в сільських територіальних громадах, частка молодих людей значно знижена, а частка людей похилого віку істотно підвищена, оскільки не лише з селищ та сіл, але й малих міст, відбувається міграція молоді в більші міста, особливо в мегаполіси. Відповідно, для муніципальної молодіжної політики сільських, селищних органів місцевого самоврядування та муніципалітетів малих міст є дуже гострою, можна сказати архіпріоритетною проблема гальмування подібного роду міграції молоді у великі міста, зацікавлення їх залишатися в межах рідної територіальної громади.

У містах, особливо мегаполісах, молодь водночас є найчутливішою і найуразливішою до соціалізуючого впливу навколишнього середовища і явищ та процесів, що відбуваються в суспільстві, віковою групою. Сьогодні соціалізація міської молоді відбувається в ще більш складних умовах, пов'язаних із трансформацією сучасного українського суспільства, що тягне за собою подальше поширення таких проблем, як зростання рівня насильства, наркоманії, алкоголізму, безробіття серед молоді.

Сучасне українське суспільство характеризується певною сукупністю девіантогенних факторів (аномія, різка соціальна диференціація населення, соціальна дезорганізація й маргінальність певних соціальних груп тощо). Тому умови життєдіяльності молоді ускладнюються суспільною нестабільністю, динамікою трансформаційних процесів у сфері суспільних цінностей та ідеалів. Відповідно в молодіжному середовищі спостерігається переоцінка суспільних і культурних цінностей попередніх поколінь, ускладнення передачі соціокультурного досвіду, що призводить до загальної ціннісно-нормативної кризи. Крім того, і для сільської, і для міської молоді процес соціалізації набуває особливої гостроти у зв'язку з появою та

стрімким поширенням мережі Інтернет, який освоюється молоддю значно швидше, ніж представниками зрілого та похилого віку. Віртуальний простір надає сучасній молоді безліч унікальних можливостей як у професійній діяльності, так і в особистому житті. Зокрема, в інтернет-середовищі молодий суб'єкт може втілити будь-який задум, здійснити найзаповітніші мрії, досягнути поставленої мети, майже не докладаючи ніяких зусиль.

Саме легкість і безвідповідальність віртуального життя стає одним з визначальних критеріїв залучення все більшої кількості користувачів у мережевий простір, будучи ще одним новим фактором ризику для соціалізації та суспільної адаптації молоді. Усе частіше у молодих людей, які долучаються до інтернет-комунікації, формуються нові прагнення, що безпосередньо пов'язані з віртуальним життям, а мережеве спілкування стає поширеною формою взаємодії, охоплюючи дедалі більшу аудиторію користувачів. Воно витісняє реальне спілкування всередині молодіжного середовища та утруднює комунікацію зі старшими поколіннями.

З появою мережі Інтернет стало можливим спілкування в інтерактивному режимі між людьми, які мешкають не тільки за межами територіальної громади, але й у різних куточках земної кулі. Через віртуальну комунікацію молоді вдається знайти однодумців, якими б екзотичними, дивними й навіть девіантними не були їхні інтереси, та створити на основі цього групи, що не мають аналогів у реальному житті. Комунікація такого типу помітно позначається на індивідуальному і соціальному житті, призводячи до того, що молодь екзистенцієє не лише як члени територіальної громади та громадяни своєї країни, але і як, так би мовити, кіберкосмополіти глобальних і безмежних віртуальних спільнот та мереж. При цьому потужність впливу кіберпростору на молоду особистість сягає такого рівня, що спричиняє виникнення явища інтернет-залежності. Тому постійне зростання кількості користувачів мережі Інтернет серед українського населення, більшість яких становить молодь, свідчить про необхідність його обов'язкового врахування як у державній молодіжній політиці, так і в контексті молодіжної політики органів місцевого самоврядування. Усе це підвищує вимоги як до молоді, так і до молодіжної муніципальної та державної політики.

Висновки. Доцільно виокремлювати три рівні розвитку реалізації державної молодіжної політики органами місцевого самоврядування: *стереотипного*

виконання; *креативного* втілення загальнодержавної стратегії на відповідній території; органічним доповненням креативної реалізації державних програмно-цільових настанов *автентичною* самоврядною моделлю ювенальної політики. При цьому характер молодіжної політики істотно залежить від організаційного різновиду органів місцевого самоврядування (сільського, селищного, малих міст, районів у містах, районного, середніх міст та мегаполісів), який визначає характер типових проблем молоді, її частку в структурі територіальної громади та характер взаємин з іншими демографічно-віковими групами, у тому числі конфлікт та злагоду поколінь. Однак незалежно від масштабу органу місцевого самоврядування чи державної влади, сьогодні під час формування й реалізації молодіжної політики необхідно зважати на те, що сучасній молоді є притаманним не лише членство в територіальній громаді та громадянство, але й глобальна кіберкосмополітичність.

Перспективою подальшого дослідження може бути визначення молодіжної політики не лише у сфері реального, але й віртуального екзистенціювання молоді з усіма перевагами й ризиками соціалізації та адаптації молодих людей в умовах розгортання інформаційної хвилі цивілізаційного розвитку і зміни структури суспільних відносин у місцевій громаді, яку можна було назвати муніципальною молодіжною кіберполітикою.

Список використаних джерел

1. **Андрєєва Д. Є.** Адміністративно-правове регулювання в галузі молодіжної політики в Україні: організаційно-правові аспекти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Андрєєва Д. Є. ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2009. – 18 с.
2. **Бородін Є. І.** Державна молодіжна політика в Україні: процес формування та розвитку (1991 – 2004 рр.) : монографія / Є. І. Бородін. – Д. : Пороги, 2008. – 429 с.
3. **Головатий М. Ф.** Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного стану / М. Ф. Головатий // Український соціум. – 2002. – № 1. – С. 55 – 63.
4. **Державне** будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник / І. І. Бодрова, С. В. Болдирєв, В. О. Величко [та ін.] ; МОНМС України, Нац. ун-т

«Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – 2-ге вид., переробл. та доповн. – Х. : Право, 2011. – 360 с.

5. **Європейська** Хартія регіональної демократії : наук.-практ. коментар / уклад. : Т. М. Безверхнюк [та ін.]. – О. : Хоббит плюс, 2008. – 186 с.

6. **Євтушенко О. Н.** Державна влада і місцеве самоврядування в політичній системі суспільства : монографія / О. Н. Євтушенко. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – 513 с.

7. **Костючков С. К.** Місцеве самоврядування як фактор становлення громадянського суспільства в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Костючков С. К. ; Тавр. нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. – Сімф., 2011. – 16 с.

8. **Кривачук Л. Ф.** Державна молодіжна політика з питань неповнолітніх в Україні (державно-управлінський аспект) : монографія / Л. Ф. Кривачук ; Львів. держ. фін. акад. – Л., 2009. – 240 с.

9. **Куйбіда В. С.** Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування : монографія / В. С. Куйбіда. – К. : МАУП, 2004. – 432 с.

10. **Лазор О. Д.** Взаємодія органів влади у реалізації молодіжної політики / О. Д. Лазор // Акт. проблеми держ. упр. : зб. наук. пр. ОРІДУ УАДУ. – 2002. – Вип. 12. – С. 235 – 247.

11. **Лазор О. Д.** Взаємодія органів місцевого самоврядування та державної влади Німеччини у сфері молодіжної політики / О. Д. Лазор // Ефективність держ. упр. : зб. наук. пр. ЛРІДУ УАДУ. – 2002. – Вип. 1/2. – С. 248 – 253.

12. **Лисенко Л. В.** Місцеве самоврядування як чинник розвитку сільських територій : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04 / Лисенко Л. В. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Х., 2010. – 18 с.

13. **Мордвінов О. Г.** Становлення місцевого самоврядування: зарубіжний досвід і українська практика / О. Г. Мордвінов // Держава та регіони. Сер. «Держ. упр». – 2011. – Вип. 2. – С. 45 – 48.

14. **Плющ Р. М.** Формування структури місцевого самоврядування: організаційно-управлінський аспект : монографія / Р. М. Плющ. – Херсон : Херсон. міська друк., 2006. – 396 с.

15. **Про загальні** засади державної молодіжної політики в Україні : Декларація від 15 груд. 1992 р. № 2859 / Відом. Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – С. 9.

16. **Про сприяння** соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 5 лют. 1993 р. № 2998 // Відом. Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – С. 409 – 417.

17. **Сторожук Р. П.** Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізми реалізації : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. / Сторожук Р. П. ; Одес. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2007. – 20 с.

18. **Ткачук А.** Місцеве самоврядування та децентралізація : практ. посіб. / [Ткачук А.] ; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : Софія. – 2012. – 120 с.

19. **Цибін С. Г.** Витоки та еволюція ідеологічних засад молодіжної політики в сучасній Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Цибін С. Г. ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2011. – 20 с.

20. **Шумляєва І. Д.** Становлення та розвиток інституту територіальної громади в Україні: організаційно-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04 / Шумляєва І. Д. ; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Д., 2010. – 20 с.

List of references

1. **Andrieieva D. Ye.** Administratyvno-pravove rehuliuvannia v haluzi molodizhnoi polityky v Ukraini: orhanizatsiino-pravovi aspekty : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / Andrieieva D. Ye. ; Nats. un-t derzh. podatk. sluzhby Ukrainy. – Irpin, 2009. – 18 s.

2. **Borodin Ye. I.** Derzhavna molodizhna polityka v Ukraini: protses formuvannia ta rozvytku (1991 – 2004 rr.) : monohrafiia / Ye. I. Borodin. – D. : Porohy, 2008. – 429 s.

3. **Holovatyi M. F.** Derzhavna molodizhna polityka yak fenomen suspilnoho rozvytku i nova paradyhma derzhavotvorennia u krainakh perekhidnoho stanu / M. F. Holovatyi // Ukrainyskyi sotsium. – 2002. – № 1. – S. 55 – 63.

4. **Derzhavne** budivnytstvo i mistseve samovriaduvannia v Ukraini : pidruchnyk / I. I. Bodrova, S. V. Boldyriev, V. O. Velychko [ta in.] ; MONMS Ukrainy, Nats. un-t «Yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho». – 2-he vyd., pererobl. ta dopovn. – Kh. : Pravo, 2011. – 360 s.

5. **Yevropeiska** Khartiia rehionalnoi demokratii : nauk.-prakt. komentar / uklad. : T. M. Bezverkhniuk [ta in.]. – O. : Khobbyt plius, 2008. – 186 s.

6. **Yevtushenko O. N.** Derzhavna vlada i mistseve samovriaduvannia v politychnii systemi suspilstva : monohrafiia / O. N. Yevtushenko. – Mykolaiv : Vyd-vo ChDU im. P. Mohyly, 2010. – 513 s.

7. **Kostiuchkov S. K.** Mistseve samovriaduvannia yak faktor stanovlennia hromadianskoho suspilstva v Ukraini : avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02 / Kostiuchkov S. K. ; Tavr. nats. un-t im. V.I. Vernadskoho. – Simf., 2011. – 16 s.

8. **Kryvachuk L. F.** Derzhavna molodizhna polityka z pytan nepovnolitnikh v Ukraini (derzhavno-upravlinskyi aspekt) : monohrafiia / L. F. Kryvachuk ; Lviv. derzh. fin. akad. – L., 2009. – 240 s.

9. **Kuibida V. S.** Pryntsypy i metody diialnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia : monohrafiia / V. S. Kuibida. – K. : MAUP, 2004. – 432 s.

10. **Lazor O. D.** Vzaiemodiia orhaniv vlady u realizatsii molodizhnoi polityky / O. D. Lazor // Akt. problemy derzh. upr. : zb. nauk. pr. ORIDU UADU. – 2002. – Vyp. 12. – S. 235 – 247.

11. **Lazor O. D.** Vzaiemodiia orhaniv mistsevoho samovriaduvannia ta derzhavnoi vlady Nimechchyny u sferi molodizhnoi polityky / O. D. Lazor // Efektyvnist derzh. upr. : zb. nauk. pr. LRIDU UADU. – 2002. – Vyp. 1/2. – S. 248 – 253.

12. **Lysenko L. V.** Mistseve samovriaduvannia yak chynnyk rozvytku silskykh terytorii : avtoref. dys. ... kand. nauk z derzh. upr. : 25.00.04 / Lysenko L. V. ; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy ; Khark. rehion. in-t derzh. upr. – Kh., 2010. – 18 s.

13. **Mordvinov O. H.** Stanovlennia mistsevoho samovriaduvannia: zarubizhnyi dosvid i ukrainska praktyka / O. H. Mordvinov // Derzhava ta rehiony. Ser. «Derzh. upr». – 2011. – Vyp. 2. – S. 45 – 48.

14. **Pliushch R. M.** Formuvannia struktury mistsevoho samovriaduvannia: orhanizatsiino-upravlinskyi aspekt : monohrafiia / R. M. Pliushch. – Kherson : Kherson. miska druk., 2006. – 396 s.

15. **Pro zahalni** zasady derzhavnoi molodizhnoi polityky v Ukraini : Deklaratsiia vid 15 hrud. 1992 r. № 2859 / Vidom. Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1993. – № 16. – S. 9.

16. Pro spryiannia sotsialnomu stanovlenniu ta rozvytku molodi v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 5 liut. 1993 r. № 2998 // Vidom. Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1993. – № 16. – S. 409 – 417.

17. **Storozhuk R. P.** Derzhavna molodizhna polityka v konteksti yevropeiskoho vyboru Ukrainy: mekhanizmy realizatsii : avtoref. dys. ... kand. nauk z derzh. upr. / Storozhuk R. P. ; Odes. rehion. in-t derzh. upr. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. – O. : ORIDU NADU, 2007. – 20 s.

18. **Tkachuk A.** Mistseve samovriaduvannia ta detsentralizatsiia : prakt. posib. / [Tkachuk A.] ; Shveitsarsko-ukrainskyi proekt «Pidtrymka detsentralizatsii v Ukraini – DESPRO». – K. : Sofiia. – 2012. – 120 s.

19. **Tsybin S. H.** Vytoky ta evoliutsiia ideolohichnykh zasad molodizhnoi polityky v suchasni Ukraini : avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02 / Tsybin S. H. ; Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. – K., 2011. – 20 s.

20. **Shumliaieva I. D.** Stanovlennia ta rozvytok instytutu terytorialnoi hromady v Ukraini: orhanizatsiino-pravovyi aspekt : avtoref. dys. ... kand. nauk z derzh. upr. : 25.00.04 / Shumliaieva I. D. ; Dnipropetr. rehion. in-t derzh. upr. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. – D., 2010. – 20 s.